

Asuman Düzgün

Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

ÇOCUKLARA MESULİYET ŞUURU KAZANDIRMAK

İnsanın var oluş serüvenine baktığımızda yüklendiği emanet ve mükellefiyetlerle diğer varlıklar içerisinde saygın konuma yükseldiğini görüyoruz. Yeryüzünün halifesi hükmünde bulunan âdemoğlunun bu dereceye, kendisine bahşedilen akıl ve idrak sayesinde eriştiğini biliyoruz.

Yaratılıştaki bu mükemmel donanım bize insanın fitratında bulunan sorumluluk duygusunun da varlığını gösteriyor. Bir insan, içine yerleştirilen bu değerini aktif olmasıyla ancak kendisini, çevresini ve hayatı imar edebilir. Bu noktada bir ülkenin geleceği, sorumluluk bilinci kazanmış erdemli çocuklar tarafından şekillendirilecektir diyebiliriz. Peki, ebeveynler olarak çocuklarımıza bu bilinci daha erken yaşlardan itibaren nasıl kazandırabiliriz? Ya da kendi ayakları üzerinde durabilen, ülkesinin ve dünyanın geleceğinden kendini mesul hissederek çocuklar yetiştirebilmek için neler yapmalıyız?

Sorumluluk; bireyin uyum sağlama, üzerine düşen görevleri yerine getirmesi ve kendine ait bir olayın başkaları üzerindeki etkilerinin sonuçlarını üstlenmesi, başkalarının haklarına saygı göstermesi ve kendi davranışlarının

sonuçlarına sahip çıkabilmesidir. Bu becerilere sahip çocuklar, başkalarının haklarını çiğnmeden kendi üzerlerine düşen görevleri yapabilen kişiler olarak karşımıza çıkıyor.

Sorumluluk bilinci daha çocuğun küçüklüğünden itibaren atılan küçük adımlarla gerçekleştirilir. Çocuklar bir anda sorumluluk sahibi bireyler olmazlar. Hayat ile ilgili öğrenilen tüm diğer beceriler gibi pratik yapmaları gerekir. Bunun için erken çocukluk dönemlerinden başlayarak çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim düzeyine uygun görevler verilmelidir. İki buçuk yaşından başlayarak döke saça da olsa çocuğun çorbasını kendi başına içmesine fırsat vermek, oyuncaklarını toplamasını beklemek, kendi odasında, kendi yatağında yatmasına ortam hazırlamak, yaşına ve cinsiyetine göre sofraya hazırlığı veya araba temizliği gibi

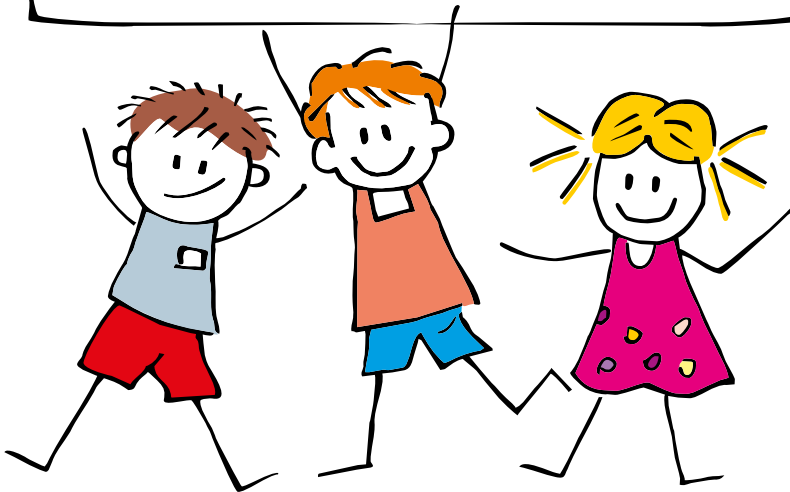
konularda yardımını beklemek sorumluluk konusunda çocuğa cesaretlendirici ve destekleyici bir ortam sağlar (Haluk Yavuzer, Çocuk Eğitimi El Kitabı, Mart 2016, s. 107).

Şayet aşırı korumacı bir tavırla hareket ediyorsak onların sağlıklı gelişimlerine zarar veriyoruz demektir. Çocuklarımızı korumak; onlar adına düşünüp, onlar adına karar alıp, onlar adına yapmaları gereken işleri yerine getirmek değildir. Sürekli kendisi adına iş yapılan çocuklar hayatta dayanacakları bir kol değneği arayarak gölge bir kişilik geliştireceklerdir. Bu çocuklar, görünmez bir göbek bağı ile hep ebeveynlerine bağlı kalacak, onlar olmadan kendi başına bir birey olduğunu hissetmeyecek ve birey olmanın gereklerini yerine getiremeyeceklerdir.

“Aman çocuğum hiçbir şeyden geri kalmasin, yorulmasin, üzülmesin.” diyerek masal kahramanlarındaki prens ve prensesler gibi çocuk yetiştirme tutumunu sergileyen bu aileler, bir gün çocuklarının birden büyüdüğüne kanaat getirirler ve onlardan yaşitlarının üstlendikleri sorumlulukların hepsini yerine getirmelerini beklerler. Fakat çocuk küçük yaştan itibaren aşama aşama yapması gerekenleri öğrenmediği için o anki sorumluluğu taşıyacak donanıma sahip değildir. Yaşına ve gelişimine uygun sorumluluk verilmeyen bu çocuklar, yaşlarının ve yaşitlarının gerisinde olarak başarıma duygusundan da mahrum kalırlar.

Çocuklarımıza sorumluluk bilinci kazandırırken kişisel farklar söz konusu olsa da bu sürecin temel ve değişmez öğeleri var-

Çocukların ileride şuurlu birer Müslüman olmasında erken yaşta kazandığı sorumluluk bilincinin olumlu etkisi olacaktır.

Sorumluluk bilinci daha çocuğun küçüklüğünden itibaren atılan küçük adımlarla gerçekleştirilir. Çocuklar bir anda sorumluluk sahibi bireyler olmazlar. Hayat ile ilgili öğrenilen tüm diğer beceriler gibi pratik yapmaları gerekir. Bunun için erken çocukluk dönemlerinden başlayarak çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim düzeyine uygun görevler verilmelidir.

dır. Bunlardan biri, çocukların sorumlulukla ilgili bilgilendirilmesidir. Çocukların davranışında istenen değişimin gerçekleşebilmesi ve çocuğun bu değişimi ihtiyaç olarak görebilmesi için ona nedenleri açıklanarak davranış hakkında yaşına ve gelişimine uygun bilgi verilmelidir. Mesuliyet bilgi ile başlar. Bunun dışında, çocuğun yaşına uygun sorumluluklar listesi hazırlanabilir. Listeyi hazırlarken en kolaydan zora doğru ve bir sorumluluğu kazandığına kanaat getirdikten sonra diğerini ekleyerek aşamalı bir şekilde ilerlemek daha sağlıklı olacaktır.

Bilgilendirmeden sonra beceri alışkanlık hâline gelinceye kadar çocuklar kararlı ve sabırlı bir şekilde takip edilmeli, istenilen davranışın sayısında artış varsa uygun pekiştiricilerle motive edilmelidir. Yaptığı olumlu davranışı onaylamak ve takdir etmek, davranışı içselleştirmesi açısından önemlidir. Şayet davranışın uygulanmasında sıkıntı varsa, bu sıkıntıların ve olası nedenlerinin çocukla paylaşılması gerekir. Çocuk davranışının sonucu ile hayatını tehlikeye atacak bir durum olmadığı müddetçe yüzleşmelidir. Örneğin, oyuncaklarını toplama görevi çocuğa ait ise toplamadığı takdirde ne ile

karşılaşacağı ve nasıl zorlanacağı örneklerle izah edilmelidir.

Her konuda olduğu gibi sorumluluk kazandırmada da çocukların özdeşim kuracakları bir modele ihtiyaçları vardır. Bu konuda anne babalar olarak üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirmeliyiz. Kendi sorumluluklarını yerine getirmediği hâlde sürekli etrafındakileri suçlayan bir yetişkin ile büyüyen çocuk, zamanla bunun normal olduğunu düşünmeye başlayacak, ileride kendisi de buna benzer davranışlar sergileyerek üzerine düşen görevlerden kaçınacaktır.

Anne babalar genelde okul çağı çocuklarının sorumluluklarının sadece ders çalışmak olduğunu düşünürler. Fakat çocuklar günlük hayatın içerisinde sadece dersleri ile var olmayacaklardır. Genelde "Aman yavrum sen sadece ders çalış." diyerek büyütülen çocuklar en basit becerilerden dahi yoksun büyüyecektir, geç olgunlaşacak, ergenlik dönemleri uzayacaktır.

Topluluk içinde yaşamının insana birtakım sorumluluklar yüklediğini bilmeleri için, çocukların "sosyal sorumluluk" projelerine dâhil olması sağlanmalıdır. Bu durum, onların sorumluluklarını geliştirmenin yanı sıra ahlaklı

aynı zamanda duyarlı bir birey olmasına da zemin hazırlayacaktır. İnsan kendini sadece bakmakla yükümlü olduğu kişilere değil; tabiata, kâinata ve yaratılan mevcudata karşı mesul hissetmelidir.

Yine çocukların ileride şuurlu birer Müslüman olmasında erken yaşta kazandığı sorumluluk bilincinin olumlu etkisi olacaktır. Burada bahsedilen şuurlu Müslüman kişiyi bir kelime ile tanımlayacak olursak "sorumlu insan"dır. Hz Peygamber (s.a.s.), "içinizden biri bir kötülük görürse onu eliyle, buna gücü yetmezse diliyle değiştirsin; buna da gücü yetmezse kalbiyle (ona karşı kin ve nefret beslesin). Bu ise imanın asgari gereğidir." (Müslim, İmân, 78) buyurarak Müslüman'ın şuurlu ve sorumlu bir duruş sergilemesi gerektiğini bizlere bildiriyor. Bizler de çocuklarımızın sorunlu değil, sorumlu davrandıkları; zorluk ve zahmet çekerek üretmenin lezzetini aldıkları; mesuliyet şuuruyla insan kalabilmenin hazzını duydukları bir hayat yaşamaları için onlara erken yaştan başlayarak sorumluluk bilinci aşılamalıyız. Hakları kadar, görevlerinin de farkında olan bilinçli bir nesil yetiştirmek dileğiyle.